HE LLEGIT NO SÉ ON

EVA PIQUER

Porta bé la casa i porta bé el marit

"Quin sentit pot tenir la llibertat per a una dona com jo? L'absència de prohibicions? La reconquesta dels drets? Quins drets?"

Un nen poc estimat que no va fer res per impedir el suïcidi de la mare

"Estimat pare, he dubtat molt, però cal posar-hi fi –diu en Panotxa–. Ho confesso: no estimo la mare". El pare li pregunta des de quan, i a causa de què. En Panotxa respon: "A causa de tot. D'ençà que la conec".

L'escena arriba cap al final de *Pèl de panotxa*, un llibre de Jules Renard (1864-1910) protagonitzat per un noi d'una família rural sotmès a tota mena de crueltats. La mare li dispensa un tracte injust pàgina rere pàgina, i es despenja amb comentaris com aquest: "Què voleu que hi faci, jo? No li cau ni una llàgrima ni quan se l'atonyina". I encara afegeix: "És tan orgullós que se suïcidaria per cridar l'atenció".

Pèl de panotxa (publicat per Edicions Sidillà, amb traducció i pròleg d'Antoni Clapés) és un clàssic de la literatura francesa que recrea la infantesa desgraciada de l'autor. L'odi de Jules Renard cap a la seva mare no es va esvanir mai, al contrari: va arribar fins al moment mateix de la mort d'ella en la vida real. Renard va veure com la dona se suïcidava llançant-se a un pou, i no va fer gaires esforços per intentar salvar la progenitora. Va deixar constància de l'episodi al seu diari amb la fredor de qui anota que ha de comprar sal: "El dia 5, mort de la mare, enterrada el dia 7".

He repescat *Pèl de panotxa* després de llegir la novel·la *Cap més veu*, de l'escriptora algeriana Maïssa Bey, publicada per Les Hores amb traducció d'Anna Casassas. La narradora coneix a la presó la Nassima. Totes dues estan llegint un exemplar vell i esgrogueït del llibre autobiogràfic de Renard. A la Nassima, les aventures del nen poc estimat la commouen. No exhaureix els insults cap a la mare d'en Panotxa, la senyora Lepic. "Tant era que jo mirés d'explicar-li que les mares de vegades no estimen igual tots els seus fills, que al capdavall només era una novel·la, que potser no era una història real, ella no afluixava".

MAÏSSA BEY

COMÉDIE DU LIVRE

El que no es veu no existeix i no pot ser reprensible

I què hi fa, la protagonista de *Cap més veu*, a la presó? Compleix condemna per haver assassinat el seu marit. De fet, la novel·la arrenca quan ja torna a estar en llibertat, després dels anys entre reixes. Es confina llavors entre les parets domèstiques per amagar-se de les mirades i els judicis dels veïns. Recrea a casa la presó que ha deixat enrere. Fins que una escriptora que veu en ella un bon personatge de novel·la comença a visitar-la, i l'autora del crim es veu empesa a remenar la pròpia història. A explicar-se. A repassar cada instant del passat, per concloure que tot convergia en una certesa: havia viscut per poder viure l'instant alliberador de matar el marit, un home repulsiu que li clavava cops amb la voluntat manifesta de no deixar cap rastre físic. Les bufetades que se succeïen des de la primera nit eren fortes, però no prou per deixar-li marques a la cara. "El que és visible i el que s'amaga. Els dos pilars sobre el quals reposa la societat. El que no es veu no existeix i per tant no pot ser reprensible".

Quan tenia vint-i-set anys, la mare la va pressionar perquè acceptés com a marit el germà d'una de les seves clientes. "Porta bé la casa i porta bé el marit, em va aconsellar en un to que no permetia cap ambigüitat, mentre planxava el meu vestit de núvia".

Una mare que no la va anar a veure a la presó: "A partir del moment que em van empresonar, va prohibir a tots els membres de la família que pronunciessin el meu nom davant seu. [...] No parava de repetir, a qui volgués sentir-la, que no sobreviuria a l'escàndol".

Maïssa Bei és el pseudònim de l'escriptora Samia Benameur, nascuda el 1950. A *Cap més veu*, denuncia la vulneració dels drets de les dones a Algèria i mostra fins a quin extrem pot arribar una dona després de dècades de patir violència estructural. Una violència invisible que deixa marques de les que no se'n van mai de la vida.

AIXÒ NO CAL DIR-HO

Francesc Pujols a la recerca de la maleta arrambada

JAVIER PÉREZ ANDÚJAR

A la foto de la família d'emigrants que va fer Xavier Miserachs a l'Estació de França l'home porta a l'espatlla una colossal maleta igual que el tità Atles sosté la Terra damunt seu. Exerceixen el mateix pes sobre la història, la maleta i la Terra. Són la mateixa cosa. Abans de la maleta, es viatjava amb el farcell al coll. El pas de l'un a l'altra és el camí que va del món antic a la fi d'un món. El segle XX està travessat de maletes per tot arreu. Les de la població anònima desplaçant-se massivament, i els individus que transformarien la maleta en signe d'identitat artística. La misteriosa maleta que va arrossegar Walter Benjamin és avui el nom d'una revista, *La Maleta de Portbou*. Marcel Duchamp, venerat patró de les avantguardes, va idear una maleta nova (*boîte-en-valise*) per donar a conèixer el seu museu portàtil, que consistia en una selecció de les seves obres reproduïdes a dimensions transportables.

Una variant d'aquesta maleta/capsa eren els maletins de doble fons que empraven els comunistes a la clandestinitat per amagar els marcs alemanys, els francs suïssos... El llegendari sindicalista Ángel Rozas custodiava, ja jubilat, una d'aquestes maletes amb la resta del material memorístic de la Fundació Cipriano García, al soterrani de la seu de Comissions Obreres a la Via Laietana. És millor quan la política s'assembla a l'art que quan l'art s'assembla a la política. També el ministre de Cultura francès André Malraux va concebre un museu imaginari transportable. Era aquella la filosofia dels àlbums de cromos, com el de *Vida y Color*, que va tenir tant d'èxit als anys 60 i 70. Hereu de les idees de Duchamp i Malraux va ser el Museu Nacional d'Art Portàtil, creat el 1996 per l'Ignasi Duarte. I ara una maleta anterior a totes les esmentades i plena d'objectes fascinants és el motiu d'investigació d'*El cercle de Loplop*, el nou còmic protagonitzat pel filòsof Francesc Pujols (es tracta de la seva primera, i esplèndida, aventura llarga). És la maleta que portava Ramón Gómez de la Serna a les seves conferències. Tota una època, una Barcelona, una modernitat, una manera de sentir i un bon grapat de personatges històrics estan magníficament mostrats en aquest àlbum de Sebastià Roig i Toni Benages i Gallard, editat per Males Herbes.

MINÚCIES
JORDI LLOVET

Bruixes catalanes

Sembla que el nostre Parlament vol aprovar una moció per reparar la "memòria històrica" –un clixé que ara serveix per a qualsevol cosa–, dignificar i reivindicar les bruixes que van ser cremades a Catalunya –una petita part de totes les que van ser cremades a Europa als primers segles moderns– durant el segle XVII. D'aquesta persecució en diuen *feminicidi*, quan hauria estat més escaient parlar de *vroiksacidi* (*assassinat de bruixes*, segons un derivat cèltic), d'acord amb Coromines: el feminisme actual fica en el mateix cabàs qualsevol mostra de menyspreu o violència exercida sobre un cos femení, malgrat les òbvies diferències, i deixa de banda que també van ser cremats heretges, jueus, astrònoms, filòsofs i polítics, homes i dones. Potser el millor hauria estat ficar-ho tot junt en el calaix de la crítica de la intolerància –així ho haurien fet Bayle i Voltaire–, sense aprofitar l'avinentesa, per enèsima vegada, de donar ales als moviments feministes de caràcter més fanàtic...; tan fanàtic, en alguns casos, com ho eren els heretges i les bruixes dels segles medievals. Això sembla una gran contradicció.

Hi ha més crítiques a fer: qui va perseguir les bruixes, al sud d'Europa, van ser els tribunals de la Inquisició –que sens dubte van comptar en les seves files amb una colla de catalans–, que, en principi, era una institució vinculada a l'Església, més que al poder civil. Llavors: ¿per què no insistir una vegada més en el fet que va ser el dogmatisme del Sacre Imperi i del papat allò que va inspirar i desencadenar les caceres de bruixes i la persecució de molts altres col·lectius i individus, sempre a causa de les seves idees no avingudes amb l'Església?

Crims de lesa humanitat

Això a banda, cal recordar que Catalunya va ser ferotge, especialment, amb els jueus. Els pogroms de la Baixa Edat Mitjana –esgarrifosos durant les matances de 1391 al nostre territori– van significar la progressiva desaparició de les comunitats jueves a Catalunya, i constitueixen un dels pitjors episodis –d'una gravetat molt superior, almenys des del punt de vista cultural, a la caça de bruixes– de la intolerància catalana. Vet aquí uns crims de lesa humanitat, un genocidi, que haurien hagut de passar per davant de la vindicació de les pobres bruixotes, tan presents als contes que les criatures escolten amb entusiasme. Ara haurem de dir a la mainada que les bruixes eren bones! I comprarem escombres per a nens i nenes, sense distinció de gènere.